

Føroyar Bretland

Marknatrætan við bretar loyst

Eitt 100 ára stríð

Føroyar eru vorðnar nógv størri og ríkari enn fyri 100 árum síðani, og teir, sum tá stríddust fyri at fáa bretar burtur av grunninum undir Føroyum, høvdu eisini fegnst, vistu teir aftur í verðina

JÓGVAN ARGE

Tá føroyingar av fyrstan tíð fóru at stríðast við bretar um grunnarnar undir Føroyum, grunaðu teir ikki, at hetta 100 ár seinni skuldi enda við eini miðlinju landanna millum, har føroyingar áttu halva leiðina til Hetlands og Skotlands bæði uppi í sjónum og niðri í havbotninum. Tað vóru góðar grundir til, at teir ikki grunaðu tað, tí tá á døgum sóu menn ikki so langt yvir hav. Sjómárk- ið, sum var tað sama sum fiskimárk ið, var í mesta lagi triggjar fjórðingar, ásett eftir oyggjanna skapi.

I óðlunum frammanundan hevði sjómárk ið rokkið so langt út, sum eygað rakk, kanska út á 16 fjórðingar, men hetta var broytt seinna partin í 1800-talinum, óivað eftir íblástri frá summum norðsjarlondum, sum onki fiskimark høvdu.

Fiskimarksspurningurin undir Føroyum var serliga aktuallur fyri júst 100 árum síðani, árin 1898 og 1899, og tá var skiparin og reiðarin Jens Mohr úr Hoyvík so bræsin, at hann fekk Skiparafelagið at heita á donsku stjórnina um at seta 10 fjórðinga mark undir Føroyum. Endamálið var at halda tann bretska trolar- aflotan burtur frá teimum grunnunum, sum tann før-

oyski fiskimaðurin og út- ródarmaðurin dúvaðu upp- á.

Sjónarmiðið hjá Jens Mohr fekk ikki undirtøku í Keyptmannahavn, men dan- ir komu nú við verjuskipum at royna at halda bretarnaruttan fyri triggjar fjórðingar, og ein dag í februar 1899 tók verjuskipið ikki ferri enn 23 bretska trolarar.

Trolarar undir Føroyar

Tað hevði ikki verið van- ligt, at skotskir og enskir trolarar royndu undir Fø- royum, men í eini 10 ár høvdu teir fiskað undir Ís- landi. Íslendingum dámdi hetta lítið, tí teir fiskaðu so innarlaga og fóru við fiski- num hjá teimum.

Føroyingar hvukku við summarið 1898, tá bretska trolararnir komu higar í stórum tali. Føroyingatið- indi hildu seg vita, at trol- ararnir í fleiri ár høvdu sóp- að íslandsleiðina, men teir vóru keddir av teimum stóru bótunum, teir nú fingi, tá donsk krígsskip tóku teir har.

Undir Føroyum var ikki sami vandi fyri at verða tik- in, og vórðu teir tiknir, var bótin so lítill, at hon virdist ikki meir enn, um tú sletti vatn á gás, skrivaði blaðið.

Ein onnur grund var fiski- irikidomið undir Føroyum. "Clondyke" var eitt móta-

orð í leitan eftir gulli um hetta mundið, og tað var ikki sort, at orðið varð brúkt í Bretlandi um fiskileiðirnar undir Føroyum.

Føringatiðindi lögdu ikki fingrarar ímillum. Blaðið skrivaði, at hesir eingilsku trolarar nú tyrptust saman at sópa okkara bestu fiski- leiðir, so at onki bragdaði eftir, "og teir sópa torra- botnin, so at lítið skilið man fara at verða har, tá ið fiski- urin leitast hagar í komandi torra".

Síðst í juni royndu amt- maðurin og sorinskrivarin at taka ein trolara, ið royndi tætt undir landi úti fyri Saksun, men hann setti fulla ferð á, so teir fingi bara nummarið av honum.

Ein dagin sóust 40 trolar- ar millum Mykines og Mýl- ing, og søgur komu ymsa- staðni frá um yvirgang og ránsmanaatburð. Teir trol- áðu millum Fugloyanna og Viðoyanna og eystantil tætt við Svinoyarlandið. Í Sund- alagnum trolaðu teir fyri hvónsmanssegjum sunnan fyri Eiði.

Ongin fjórður var so streymharður ella hevði so óslætta botn, at trolararnir ikki fóru fram við sínum trolum. Ein tjørnurvíksbátur hevði sett línu á hýsuleiðini vestanfyri Saksun. Hana sópaði ein trolari upp í trol- sít og vildi ikki geva monn-

Tær føroysku sluppurnar formáddu sær lítið undir Føroyum, tá bretska trolararnir vóru komnir í 1898 og 1899. Tær noyddust nú at fiska meginpartin av árinum undir Íslandi

unum hana aftur.

Føringatiðindi hildu tað vera harmiligt, at útending- ar óttaleysir kundu halda fram við sínari trolveiðu og elva til neyð og armóð hjá meginpartinum av Føroya fólki, sum tíverri hevði hjallin á sjónum.

"Smiril" út at jagstra

Fyri ólavsøku fekk amt- maðurin skiparan á orlogs- skonnartini "Dianu" at fara norður gjøgnum Vestmann- asund, og teir sóu nógvar trolarar millum Mýling og Mykines. Í minsta lagi 12 teirra vóru innanfyri mark.

Meginparturin kundi ikki takast, tí prógvini vóru ikki nóg góð. Men ein, sum æt-

"Stanley" trolaði ein fjór- ing í útsynning úr Mýlingi. Hann varð tikin inn til Vest- mannar, og skiparin fekk 540 krónur í bót.

Amtmaðurin og hansara menn kendu hart trýst á sær og í august fór dómarin T.E. Bang eina ferð kring oyggj- arnar við ferðamannaskipi- num "Smiril". Fyri Eiðis- møl tók hann ein trolara og førði hann til Havnar. Skip- arin fekk 600 krónur í bót og skuldi rinda 300 krónur í sakarmálskostnað.

Hann hevði ikki pengar fyri bótina, men ein keyp- maður í Havn forbarmaði seg yvir hann og legði peng- arnar út. 28. august kom verjuskipið "Heimdal" á Havnina við tveimum trolarum. Teir fingi eisini bót.

Áheitan á Keyptmannahavn

Løgtingið skrivaði til ríkisstjórnina um hjálp at halda trolararnar burtur. Tingið nevndi, at av og á høvdu donsk verjuskip ver- ið í Føroyum - ein dag ella

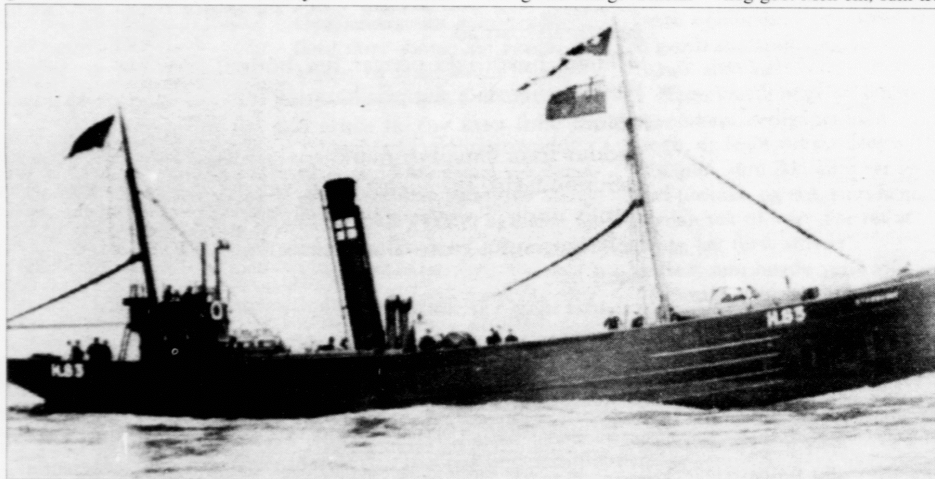
so á veg til Íslands. Hetta bar ikki til longur, og tingið sókti um at fáa verjuskip til Føroya beinanvegin. Mælt varð eisini til, at bótarnar fyri óløgliga framferð vórðu hækkaðar og skuldu fara í fátækarakassan hjá lögtingi- num.

Fyrst í november vóru aftur nógvir trolarar at siggja. Tað segðist, at teir hildu seg úti á havinum um dagin, men um náttina komu teir inn á landgrunnin at royna. Ymsastaðni í land- inum varð kært um, at ongin fiskur var at fáa, tó at árs- tíðin skuldi verið góð. "Skyldin verður lögð á trol- ararnar, og tað er ivaleyst, at teir hava stóra skyld", skrivaðu Føringatiðindi.

Seinni í november var aft- ur ein hersøga. Nú flyktust trolararnir tættari og tættari um landið, og um háltv- hundrað vóru sæddir í senn vestanfyri Sand. 24 vóru ein dagin fyri Eiðisflógva.

"Teir draga sínar nótir inni á Funningsfirði, á Göt- uvík og víðahvar ímillum oguttanum Norðoyggjar. Seks komu í senn á alljósum degi dragsandi norð gjøgnum Sandsfjörð, og stundum koma teir inn á Sandavág at taka nóttina inn".

Úr Danmark frættist ikki so skjótt aftur, sum føroy- ingar vildu, og málið varð tí tikið upp í tí unga Føroya Skipara & Navigatorfelag. Leygardagin 3. december 1898 helt felagið fund. Til viðgerðar var eitt uppskot frá Jens Mohr um áheitan á

Føroyingar fingi sjokk, tá bretska trolarar í stórum tali lögðust undir Føroyar at royna í 1898. Teir rýmdu undan Íslandi, tí teir fingi so stórar bótur har. Hetta er ein trolari frá teirri tíðni við opnari brúgv og skorsteini frammanfyri brúnna